

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KORXONALARNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI

Muallif: Aramova Farzona Faxriddinovna

Tashkilot: Pastdarg'om tumani 8-umuta'lim maktabi, Samarqand viloyati

Annotatsiya

Mazkur maqolada raqamli iqtisodiyotning mohiyati, uning mamlakat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni va ahamiyati, shuningdek korxonalarining raqamli transformatsiyasi jarayoni atroflicha yoritilgan. Shuningdek, O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanish istiqbollari va "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasining amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: raqamli iqtisodiyot, transformatsiya, innovatsiya, raqamli texnologiyalar, samaradorlik, strategiya.

Kirish

So'nggi yillarda jahon miqyosida iqtisodiyotning raqamlashtirilishi global jarayonga aylandi. Raqamli iqtisodiyot — bu ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, moliya, ta'lim va boshqaruv sohalarida raqamli texnologiyalarni keng qo'llash asosida shakllanayotgan yangi iqtisodiy modeldir. U ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va tahlil qilish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirishni ta'minlaydi.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi har bir mamlakat uchun strategik ahamiyatga ega bo'lib, u milliy raqobatbardoshlikni oshirish, innovatsion rivojlanish va barqaror o'sishning muhim omiliga aylanmoqda. Shu sababli, O'zbekistonda ham iqtisodiyotni raqamlashtirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan.

Asosiy qism

Raqamli iqtisodiyotning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

1. Raqamli infratuzilma — internet tarmoqlari, mobil aloqa, sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va axborot xavfsizligi tizimlari.
2. Elektron to'lov tizimlari — onlayn banking, mobil to'lovlar, kriptovalyuta va elektron hisob-fakturalar tizimlari.
3. Raqamli boshqaruv — davlat xizmatlari, elektron hukumat, onlayn soliq va bojxona tizimlari.
4. Raqamli ta'lim va malaka oshirish — inson kapitalini zamonaviy raqamli kompetensiyalar bilan ta'minlash.

Korxonalarda raqamli transformatsiya

Raqamli iqtisodiyot zamonaviy jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotini tubdan o'zgartirmoqda. Bugungi kunda ishlab chiqarishdan tortib xizmat ko'rsatishgacha bo'lgan barcha sohalarda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, bulutli hisoblash tizimlari, "big data" (katta ma'lumotlar) tahlili, blokcheyn va internet tarmoqlari asosiy harakatlantiruvchi kuchga aylanmoqda.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy ustunliklari

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi natijasida quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda:

iqtisodiy jarayonlarning shaffofligi va tezkorligi ortmoqda;
xarajatlar kamayib, samaradorlik oshmoqda;
inson omili xatosi kamaymoqda, avtomatlashtirish jarayonlari kuchaymoqda;
raqamli xizmatlar bozori (onlayn savdo, elektron to'lovlar, masofaviy ta'lim) tez sur'atlarda kengaymoqda.

Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyot tadbirkorlik muhitini soddalashtiradi, biznes boshlash uchun zarur vaqt va resurslarni kamaytiradi. Raqamli platformalar orqali kichik va o'rta biznes vakillari yangi mijozlarga chiqish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda.

Korxonalarning raqamli transformatsiyasi

Raqamli transformatsiya — bu faqat texnik vositalarni joriy etish emas, balki korxonaning butun boshqaruv falsafasini o'zgartirishdir.

U uch asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

1. Jarayonlarni raqamlashtirish — mavjud jarayonlarni raqamli vositalarga o'tkazish (hisobotlar, hujjatlar, ichki nazorat).
2. Integratsiya — barcha bo'limlarni yagona axborot tizimida birlashtirish (masalan, ERP, CRM tizimlari).
3. Innovatsion rivojlanish — sun'iy intellekt, tahliliy platformalar va avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlarini joriy etish.

Korxonalarda raqamli texnologiyalarni joriy etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, mahsulot tannarxini pasaytirish, marketing strategiyalarini takomillashtirish va mijozlar ehtiyojlarini yanada chuqurroq o'rganish imkonini beradi.

Masalan, O'zbekistonning yirik ishlab chiqarish korxonalarida ERP tizimlari (Enterprise Resource Planning) yordamida moliyaviy oqimlar, ombor zaxiralari va ishlab chiqarish jarayonlari yagona platformada boshqarilmoqda. Bu esa inson xatosini kamaytirish va resurslardan oqilona foydalanish imkonini bermiqda.

O'zbekiston tajribasi va istiqbollari

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2020-yilda qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi.

Unga ko'ra, mamlakatda:

davlat xizmatlarining 100 foizi raqamli shaklga o'tkazilishi;

elektron to'lov tizimlari va "raqamli valyuta" mexanizmlari joriy etilishi;

barcha sohalarda yagona axborot tizimlari yaratish;

IT sohasi mutaxassislarini tayyorlash bo'yicha yangi ta'lim dasturlari joriy etilishi rejalashtirilgan.

Bugungi kunda "my.gov.uz", "tax.uz", "customs.uz", "soliq mobil ilovalari" kabi tizimlar fuqarolarga va tadbirkorlarga qulay, shaffof raqamli xizmatlarni taqdim etmoqda. Shuningdek, elektron hukumat, raqamli bank xizmatlari, onlayn kredit tizimlari va elektron hisob-faktura tizimlari keng joriy etilgan.

Muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari

Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishda quyidagi muammolar ham mavjud:

IT infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmagani;

raqamli savodxonlik darajasining pastligi;

axborot xavfsizligi masalalari;

korxonalarda o'zgarishlarga qarshilik.

Bularni bartaraf etish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

1. IT infratuzilmani modernizatsiya qilish va internet tezligini oshirish;
2. xodimlar uchun raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlarini tashkil etish;
3. kiberxavfsizlik tizimini mustahkamlash;
4. raqamli transformatsiyani strategik darajada rejalashtirish..

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot — bu faqat texnologik o'zgarish emas, balki iqtisodiy fikrlash va boshqaruv madaniyatining yangilanishidir. Korxonalarning raqamli transformatsiyasi ularning samaradorligini oshirish, yangi bozor imkoniyatlarini yaratish hamda global raqobatda o'z o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu bois, har bir tashkilot va korxona raqamli texnologiyalarni joriy etishni o'z strategik ustuvor yo'nalishiga aylantirishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risidagi qarori, 2020-yil.

2. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies. W. W. Norton & Company, 2014.

3. OECD Digital Economy Outlook, 2022.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari – www.stat.uz.
5. Karimov A. "Raqamli iqtisodiyot: imkoniyatlar va chaqiriqlar." Iqtisodiyot va innovatsiyalar jurnali, 2023-yil, №4.